

ROHOD KÖZSÉG

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Nyíregyháza, 2005. október hó

FELZETLAP

Rohod Község településrendezési
tervéhez

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Városépítész

.....
Gyülvézi Tamás
okl.építészmérnök
okl.városépítész szakmérnök
k.sz.: TT-1-15-0045

Tervező munkatársa

.....
Dudás Ede
Építészmérnök, tervező szakmérnök

Nyíregyháza, 2005. október hó

TERVEZŐI NYILATKOZAT

Alulírott Gyülvézi Tamás okl. építésmérnök, okl. városépítész szakmérnök (ksz. TT-1-15-0045) nyilatkozom, hogy az örökségvédelmi hatástanulmányt a 4/2003. (II.20.) NKÖM .sz. rendelet alapján készítettem el.

Nyilatkozom továbbá, hogy ugyanezen rendelet 6. §-a alapján, örökségvédelmi hatástanulmány készítésére jogosultsággal rendelkezem.

Nyíregyháza, 2005. április hó

.....
Gyülvézi Tamás
okl. építésmérnök
okl. városépítész szakmérnök
k.sz.: TT-1-15-0045

1. AZ ÉRTÉKVÉDELEM CÉLJA

Alapvető cél a település helyi kultúrájára jellemző sajátosságok kutatása azok feltárása, a helyi értékek számbavétele és rendszerezése és abból a helyi értékvédelmi javaslat elkészítése. A különböző építészeti megoldások vagy a tapasztalat vagy a társadalmi hovatartozás vagy praktikus megoldások egymásráépüléséből adódnak. Ezek a megoldások néha érvényüket veszítik, néha felerősödve rányomják bélyegüket az építészetre. A különböző korok keveredése, átfedése is hordoz magában olyan megoldásokat, melyben felfedezhetünk szépet, és megóvandót.

Monarchia katonai felmérés 1910 körül

A vizsgálódás középpontjában tehát azokat az értékeket kell helyezni, amelyek valamilyen formában a régi hagyományokat és a népi, illetve más meghatározható építészeti stílust képviselő épületeket, építményeket, utcaképeket, településrészeket, esetleg jellegzetes kerítéseket, tornácokat, oszlopokat, górékat jelentik. A megtalált értékeket kellő szakértelemmel és odafigyeléssel megóvhatjuk és átörökíthetjük az unokáink számára, azért, hogy ne csak könyvekből, skanzenzenekből figyelhesse meg az utókor a tájra, és a településre jellemző motívumok szépségét.

A múlt emlékeinek őrzését, továbbvitelét szolgálhatná Kossuth u. 26., 55. sz. alatti lakóépületek egyikében kialakítandó tájház, amelyben a XX.sz. első felének népi emlékei elevenednének meg előttünk. Ezek az épületek jelenleg formájukban még korántsem tükrözik az eredeti állapotot, ezért mindenféleképpen szükséges a szerény fejlesztési források kiegészítése, elsősorban a szakminisztérium, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által meghirdetett programok keretében.

A helytörténeti kutatásoknak és rendszerezéseknek fokozott szerepet kell szánni. A múltját nem ismerő lakosság jelenét, és jövőjét sem tudja kellően értékelní, s átgondolt előrelátó aktivitására kevésbé lehet számítani.

2. TÖRTÉNELME ÉS RÉGÉSZET

A település belterülete, és annak környezete bővelkedik régészeti értékes területekbe. A magyarok mellett feltételezhetően több nép megfordult ezen a területen, és hagyott nyomot a Rohodi határban.

Személynévi eredetű helynév; a személynév a nyelvünkben már kihalt ruh-roh szín név -d képzős változata, s mivel e szín névnek „fekete”, illetőleg „vörös” volt a jelentése, a név nyilván a személy hajszínére vonatkozott. A község lakosai szerint a honfoglalás idején egy Rohod nevű vezér hozta ide és telepítette le a magyarokat, s a falut is róla nevezték el. Más források szerint neve Rohodi Pétertől ered, aki itt földesúr volt.

A község nevét 1282-ben egy hamis oklevélben említik először, eszerint Rohod a Szatmár megyei Mérgesddel szomszédos volt. A XIV. század első évtizedéből való az első hiteles adat: 1306 körül az idevaló Fodorral Váradai László pereskedett. A XIV. század elejétől sűrűn előfordult az oklevelekben a település többféle névalakkal: contra fudur de Ruhud (1306), Ruwhud (1342), Ruhd (1348); Rohd (1348), Rohud (1364,1383). Ruhod (1357). Rohad (1399,1349),Rahod (1391), Rohud (1358, 1371), Hochod (1385).

Feltételezett régészeti lelőhelyek:

- Református templom,
- Vajai III. főfolyás,
- Csokaj-tó VII. gátőrház,
- 41.sz. út építése,
- Rohod határa szőlőtelepítéskor,
- Rohod határa a község Dk-i részén,
- zsidótemető,
- Baktalórántháza és Rohod között,
- Pálinkásné laposa

A XVI. század óta részben a Rohodi családbeliek, részben a Petneházyak bírták, de volt itt része a Bogdányiaknak is. A XVIII. században Varatkay István alispán leánya, Erzsébet révén a Sulyok család szerzett egy részt belőle, s Vay Ábrahám is bírta valamely részét. 1607-ig részben Szabolcs, részben Szatmár megyéhez csatolták. A jobbágyfelszabadításkor 874 lakosa volt, de csak a Vayak voltak a régi földesurak közül birtokosok. Két nagy tűzvész pusztított a településen: 1827-ben és 1874-ben. A község határába olvadt Bajnokfölde, mely falu 1416-ban tűnt fel, amikor Zsigmond király új adománya címén a váradai káptalan Olnodi Zudar Péter bán és testvére, István fiait e birtokba beiktatta. A község határában vagy környékén keresendő Arteustelke, melynek névadója, Rohodi Arteus a XIII. század második felében élt.

A község az 1860-as években közigazgatásilag a Nyírbátori felső, a XX. század elején a Nyírbátori, 1920-tól a Nyírbaktai, 1945-től a Baktalórántházi, 1971-től a Mátészalkai járáshoz tartozott. Jelenleg Mátészalka városkörnyékének része. Az 1920-as években a Nyírbaktai körjegyzőségben szerepelt. Az 1940-es évek közepétől Vaja nagyközséghez osztották be. 1970-től nagyközségi közös tanács társközsége, tanácsának székhelye Vaja, társ községe Őr volt, majd az 1980-as évektől Nyírparasznya is a társközsége lett.

2. sz. ábra 1820-ból származó fém pénz

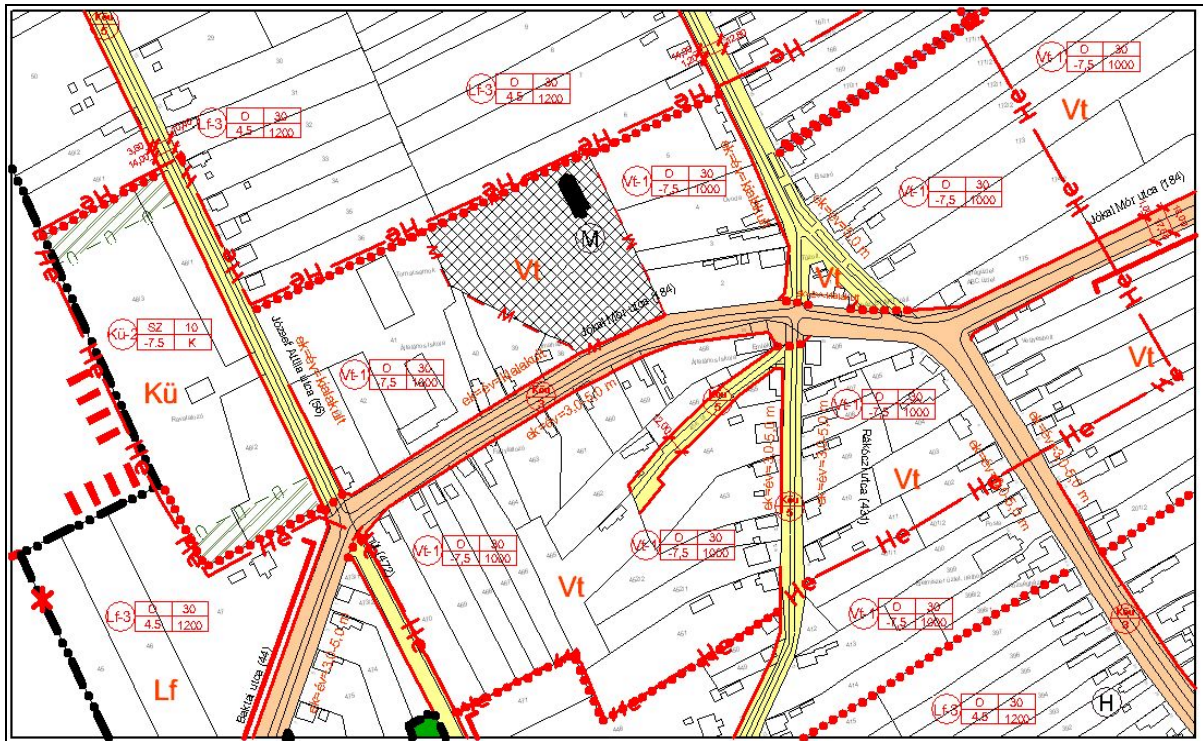
Szomorú tény a település számára, hogy a lelőhelyeken feltárt értékeket a vizsgálatok befejeződése után teljes egészében Nyíregyházán, a Jósa András Múzeumban állítják ki. Megfontolandó lenne ezen országos jelentőségű kincsek helybeli kiállítását is megoldani, még ha nem is a legértékesebb darabokra kiterjedően, és nem is állandó jelleggel. Mindenesetre a tervezett Tájház megfelelő teret biztosítana ezen emlékeknek, és egy Helytörténeti Gyűjtemény számára is, természetesen ez is időszakos jelleggel.

3. ÉPÍTÉSZETI KARAKTER

Rohod területe külső részei nagytelkes, mezőgazdasági jellegű településrészek. A közintézmények a lakóterületbe ágyazva helyezkednek el, sűrűsödési súlypontjuk a szerkezeti centrumban van. A külterületen, vagy a belterület közvetlen közelében helyezkednek el a mezőgazdasági, és a mezőgazdasági-ipari termelés üzemi területei: a volt Tsz. Major, Hliven Kft. telephelye. A központi belterületől K-re, nagy kiterjedésű gyepterület, természeti terület helyezkedik el.

Rohod jellege :

Rohod mai formájában többutcás település. Megközelítően É-D tengelyű, rövid Fő utcája alsó végén, egy tölcésrészű kitérjedés után, kettéágazik és a mai nevén Rákóczi, ill. Kossuth utcával folytatódik. A leágazó Jókai utca is viszonylag archaikus beépítésű. A XIX. század legvégén a volt Fő utca (ma Petőfi u.) északi vége kettéágazik; az északnyugati ág egyik oldalán még hagyományos a telekelosztás, az északra, az ún. Nagy-rét felé vezető utca azonban már rendezetlen beépítésű. A község kisebb-nagyobb öblökkel tagolt utcái előkertes beépítésűek. A szalagkertekre a tiszta soros udvarelrendezés a jellemző. A településre a falusias települési karakter a jellemző.

Helyi értékvédelem által lehatárolt terület

A település központi része, a Kossuth-Rákóczi-Petőfi S. u. térségében, a művelődési ház környezetében kialakuló kiterjedés, és közvetlen környezete. A Református Templom a környezetéből kiemelkedve a település legmagasabb pontján található. A Dózsa Gy., József A. u., Szabadság u., Virág u. – a település déli része – az utóbbi évtizedekben épült be. A falu a századfordulót követően gyors ütemben fejlődött a megközelítés feltételeinek javulásával, a mezőgazdaság térnyerésével magyarázható.

4. HELYI ÉRTÉKVÉDELMI KATASZTER

A település építészeti, településszerkezeti értékeinek feltárására külön helyi értékvédelmi vizsgálatot készítettünk. A település történetileg, településszerkezeti legértékesebb legkarakteresebb részét, a Református templom környezetét, a Kossuth-Rákóczi-Petőfi S. u. kitérjedését településszerkezeti védelemre tartjuk érdemesnek.

A műemlékileg védett, és helyi védelemre javasolt épületeket az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

- **M műemléki védelemre kijelölt épület**
- **H helyi védelemre javasolt épületek**

Az épületek kategóriánkénti felosztását, a belterületi szabályozási terven ábrázoltuk.

Helyi értéket képviselő, helyi értékvédelemre javasolt épületek listája, mely egyben fontossági sorrendet is takar:

- M műemléki védelemre jelölt épületek

- *Református Templom*, a Jókai utcában a község legmagasabb pontján áll. A homlokzat előtti tornyos, egyhajós műemlék templom így már messziről látható. Mivel az 1874. évi tűzvészben az iratok elpusztultak, nem tudjuk, hogy régi temploma, amelynek falait részben beleépítették, mikor épült. Az egyik adat 1600 körülre, a másik a XVIII. század közepére teszi. Ujlaki Mihály bíró 1864. máj. 7-én azt jelentette: „gótikus épület volt festésekkel és írásokkal, amelyek beváltak meszelve...” Feltehetően 1808 előtt, a műemlékjegyzék szerint 1803-ban kezdték az új templom építését. A déli oldalán álló 26 m magas, nyolcszögletű, háromszintes, bádogsisakos tornyot pedig 1822-ben emelhetők. Az egyhajós, trapéz záródású templom főhomlokzata oromzatos. A bejárata keleti oldalon nyílik a sík deszkamennyezetű, hatalmas belső térbe, amelynek déli oldalát a három nyílással tagolt, míves kőkarzat foglalja el. Az északi oldalon lévő kegyúri padsort Laskai Sulyok János címerével díszítették. A szépen faragott empire stílusú koronás szószéket és a mőzespapdot összekapcsolták.

- H helyi védelemre érdemes épületek

- *Kossuth u. 26. (392 hrsz) lakóépület,*
- *Kossuth u. 55. (227 hrsz) lakóépület,*

Népi építészetét az alábbiak jellemzik; A lakóházak három-, ritkán kétszobásúak, szoba (nagyház) + pitvaros szabadkéménye konyha + szoba (kisház) vagy kamra alaprajzúak. Korábban a karóváz, később a vert földfal, majd a vályogfal volt gyakori. Az elvéve kontyos, zömmel csapott nyeregretető szarufás szerkezetű, náddal vagy szalmával fedett. A földpadlós helyiségek oldalfalai sárral tapasztottak és fehérre meszeltek. A famennyezeteket esetenként mestergerenda hordja, máshol a felső deszkaborítást keresztgerendák támasztják alá. A gazdasági épületek közül a földfalas, szarufás tetőszerkezetű istálló a lakóépület mögött, a nyári konyha a házzal szembeni telekoldalon áll. A kertben található a kúp alakú, vesszőből font és sárral tapasztott udvari kemence. A beltelkek legnagyobb méretű gazdasági épületei az udvarok hátsó végére szoruló dohánypajták.

5. TERV HATÁSA AZ ÉRTÉKVÉDELEMRE

A Helyi Építési Szabályzat célja többek között, a település településképe és történelme szempontjából meghatározó épített és természeti értékek védelme, a település építészeti és természeti örökségének, jellemző karakterének a jövő nemzedék számára történő megóvása. A település épített és természeti értékei a nemzet kulturális kincsének részei, ezért megóvásuk, fenntartásuk, jelentőségükhöz méltó használatuk és megfelelő bemutatásuk közérdek.

Helyi és tájra jellemző építészeti megoldásokat magában hordozó, kiemelt figyelmet érdemlő épületeket kíván az önkormányzat megóvni. A felsorolt épületeken kívül figyelni kell a kerítések formájának alakulására, egyes tájra jellemző formára, motívumra, melyet védeni és építeni kell, hogy a hagyományok tovább élhessenek. Ugyanez vonatkozik a nem védett épületek homlokzatára, azok díszre, ablakának osztására, azok ritmusára, tornáczára, oromfalának kialakítására, alaprajzi és telken belüli elhelyezkedésére.

Mindezek alapján a helyi értékvédelem feladata;

a.) a különleges oltalmat igénylő településszerkezeti, településképi, táji, építészeti, néprajzi, településtörténeti, régészeti, művészeti, műszaki-ipari-agrár, illetve természetvédelmi szempontból érdemes:

- településszerkezetek,
- épületegyüttesek,
- épületek, és épületrészek, építmények,
- utcaképek, és látványok,
- műtárgyak, szobrok, emlékművek, síremlékek,
- fák-, és növényegyüttesek,

b.) a védett értékek károsodásának megelőzése, fenntartásuk, illetve megújításuknak elősegítése.

A helyi védettség keletkezéséről, helyi védettség alá helyezésről, illetve annak megszűnéséről a képviselőtestület rendelettel dönt.

A védett értékekre vonatkozó településrendezési és építési előírások:

A település jellegzetes szerkezetének, telekosztásának, utcavonal-vezetése megőrzendő. Az új építményeket a jellegzetes településképi, valamint az épített és természetes környezet egységes megjelenését biztosító módon kell építeni, a meglévőket erre tekintettel kell használni, illetve fenntartani. A közterületek kialakítását, bútorzatát, a kialakult környezeti kép jellegzetességeinek, és karakterének megtartásával, azokkal összhangban kell kialakítani.

A védett területen, a védelemmel érintett ingatlanon csak olyan építési munka, illetve olyan állapot fennmaradása engedélyezhető, amely nem érinti hátrányosan a védett érték megjelenését, karakterét, eszmei értékét. A védett értékek megfelelő fenntartása, megőrzése a tulajdonos feladata, rendeltetésnek megfelelő használatát köteles biztosítani.

FOTÓDOKUMENTÁCIÓ

Rohod, Jókai u. Református templom

Rohod, Jókai u. imaház

Rohod, lakóház Kossuth L. u. 26.

Rohod, lakóház Kossuth L. u. 55.